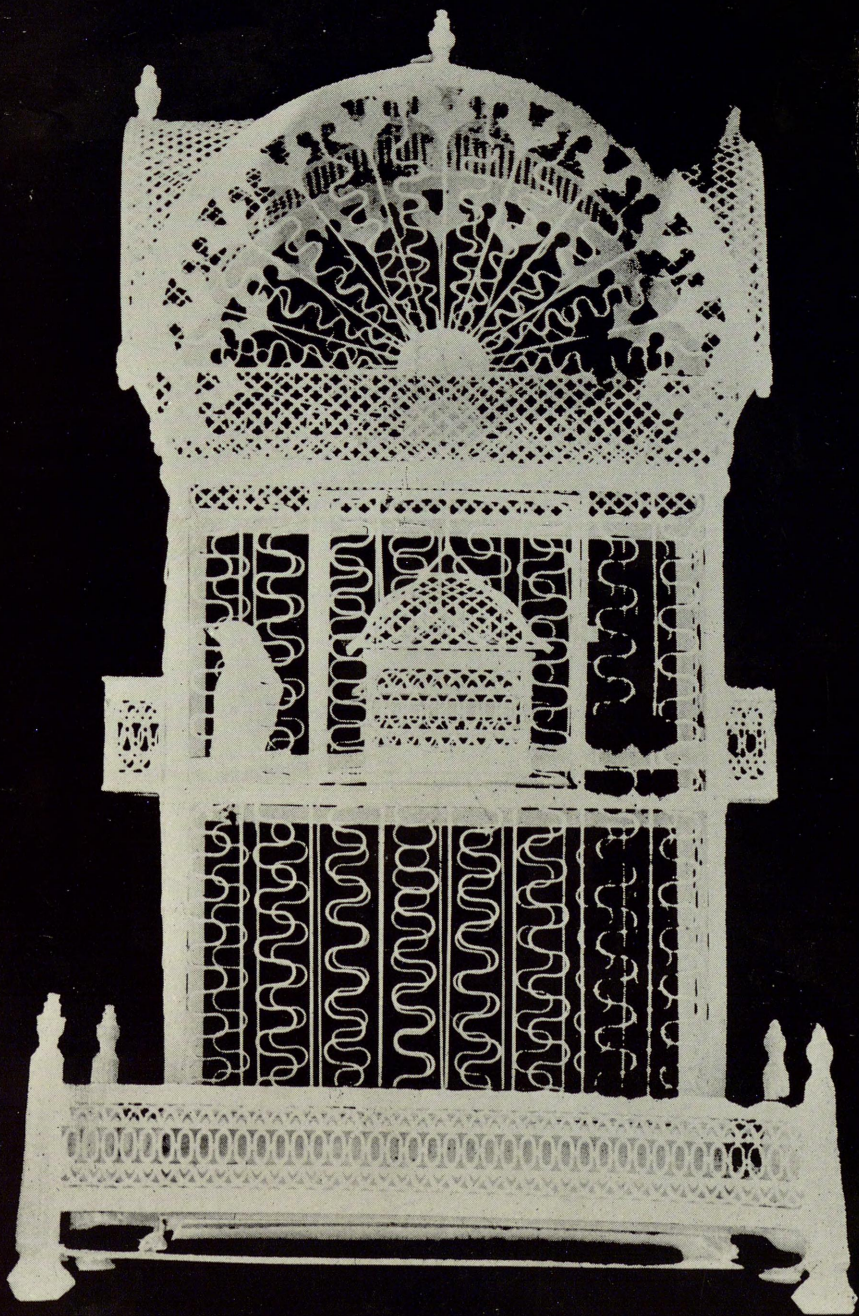

trøndelag teater 7071

teaterloftet

Frøken Julie

av August Strindberg

Mona Jacobsen (Frøken Julie) og Helge Jordal (Jean)
fotografert under arbeidet med Strindbergs enakter.

Frøken Julie

Et naturalistisk sørgespill
av August Strindberg

Regi : Stein Winge
Scenografi : Tine Schwab
Lyssetting : Bjørn Høyem
Inspisient : Harald Hasle
Rekvisitør : Merete Moen
Sufflør : Berit Krigsvoll

FRØKEN JULIE : MONA JACOBSEN
JEAN : HELGE JORDAL
KRISTIN : KIRSTEN HOFSETH

Første forestilling fredag 28. mai 1971

Ingen pause.

Handlingen foregår i grevens kjøkken midtsommernatt.

Programredaksjon : Kari Bjerve Wold/Stein Winge
Ansvarlig utgiver : Arne Aas
Foto : Roar Øhlander

Urpremière i
København

Strindberg i Sveits i mid-
ten av 1880-årene.

Bonnier refuserte «Frøken Julie» da August Strindberg tilbød forlaget dette skuespillet i 1888. Forfatteren selv hadde i stor tro på sitt verk skrevet:

«Härmed tar jag mig friheten att hembjuda Svenska Dramatikens första naturalistiska sorgspel, ock jag ber Er icke lättsinnigt rata det, att Ni sedan må ångra Er, ty såsom tysken säger: Ceci datera = dette stycke kommer att noteras i annalerna.»

Bonnier refuserte og kom nok til å angre dette mange ganger siden. Seligmanns forlag var dristigere og antok Strindbergs «Frøken Julie» i 1888, riktignok med visse endringer som forfatteren først gikk med på, men ved nærmere studier karakteriserte som «idiotiska och fräcka kollaborationer».

Men vanskelighetene ble ikke overvunnet i og med at stykket var trykket. Det skulle gå mange år før man i Sverige våget å vise «Frøken Julie» offentlig. Stykket var opprørende, usedelig! Studentersamfundet i København ga imidlertid en lukket forestilling allerede i 1889. Tittelrollen ble spilt av Strindbergs første hustru, Siri von Essen. Viggo Schiwe var Jean. Det fortelles at forfatteren under forestillingen satt gjemt blant publikum, blek av sjalusi. (Strindberg ble i 1893 gift med østerrikske Frida von Uhl, og med norskfødte Harriet Bosse i 1901.)

Svensk premiere fant sted først i 1906 i Akademiska Föreningen i Lund, og suksessen der ble så stor at den skapte grunnlag for Strindbergs eget teater i Stockholm: Intima Teatern som ble åpnet året etter.

«Freie Bühne» i Berlin var det første teater som våget å gi en offentlig forestilling med «Frøken Julie», men publikum reagerte så kraftig mot stykket at det ble gitt bare en forestilling.

Plakaten til urpremieren på «Frøken Julie».

Strindbergs Forsøgsteater.
Studenterjamfundet.
Torsdag d. 14. og Fredag d. 15. Marts Kl. 9. 1889.
Frøken Julie.
Søgepil i en Akt af August Strindberg.
Frøken Julie (spilles paa svensk af) Fru Sofen Strindberg.
Jean, Tjener Hr. B. Schme.
Kristins Koffepige Fru Pio.

Gjennombruddet for «Frøken Julie» kom i Frankrike i 1893 med oppsetningen på Theatre Libre. Paris-publikums første møte med en svensk skuespillforfatter gjorde med ett slag Strindberg til en sterkt omtalt person.

I Berlin ville Max Reinhardt prøve med en ny «Frøken Julie» på «Kleines Theater», og det lyktes. Til og med i New York satte man opp «Frøken Julie» før noe svensk teater våget å ta fatt på oppgaven. Den første norske oppsetningen kom på Søylen Teater i Oslo i 1937 med Aud Richter som Julie og Lauritz Falk som Jean. Da hadde man imidlertid allerede hatt et svensk gjestespill med Manda Bjørling og August Falck.

På Trøndelag Teater ble «Frøken Julie» spilt sesongen 1959/60 med Anita Bjørk som Frøken Julie, Georg Løkkeberg som Jean og Eva Lunde i Kristins rolle.

Forord til «Frøken Julie»

Att mitt sorgespel gör ett sorgligt intryck på många är de mångas fel. När vi bli starka som de första franska revolutionsmännen, skall det göra ett obetingat gott och glatt intryck att åse kronoparkernas gallring från murkna överåriga träd, som stått för länge i vägen för andra med lika rätt att vegetera sin period, ett gott intryck såsom när man ser en obotligt sjuk få dö!

Med denne oppsetningen på Trøndelag Teater blir «Frøken Julie» for første gang i Norge presentert på en intimszene som stykket jo egentlig er skrevet for. Her er noen utdrag fra August Strindbergs forord til «Frøken Julie», betraktninger som er skrevet e t t e r at skuespillet var ferdig.

Man förebrådde nyligen mitt sorgespel «Fadren» att det var så sorgligt, liksom om man fordrade muntra sorgespel. Man ropar med pretention på livsglädjen, och teaterdirektörerna skriva rekvisitioner på farser, liksom om livsglädjen låge i att vara fånig och att rita av mäniskor som om de vore alla behäftade med danssjuka eller idiotism. Jag finner livsglädjen i livets starka, grymma strider, och min njutning är att få veta något, at få lära något. Vad som därefter skall stöta den enkla hjärnan är att min motivering av handlingen icke är enkel, och att synpunkten icke är en. En händelse i livet — och detta är en tämligen nyupptäckt! — framkallas vanligen av en hel serie mer eller mindre djupt liggande motiv, men åskådaren väljer för det mesta det som är för hans omdöme det lättfattligaste eller för hans omdömesförmågas heder mest fördelaktiga. Här begås ett självmord. Dåliga affärer! säger borgaren. — Olycklig kärlek! säga fruntimmerna. — Kroppslig sjukdom! den sjuke. — Krossade förhoppningar! den skeppsbrutne. Men nu kan det hända, att motivet låg allestädes, eller ingenstädes, och att den avlidne dolt grundmotivet genom att framskjuta ett helt annat, som kastat bästa dager över hans minne!

Frøken Julies sorgliga öde har jag motiverat med en hel mängd omständigheter: modrens grundinstinkter; fadrens oriktiga uppfostran av flickan; egen naturell och fästmannens suggestioner på den svaga degenererade hjärnan; vidare och närmare: feststämningen på midsommarnatten; fadrens bortovaro; hennes månadssjuka: sysslandet med

djuren; dansens upphetsande inflytande; nattens skymning; blommornas starka afrodisiska inflytande; och slutligen slumpen, som driver de två tillsammans i ett lönligt rum, plus den upphetsade mannens tilltagsenhet.

I ett modernt psykologiskt drama, där själens finaste rörelser skola speglas från ansiktet mera än genom gester och støj, torde väl bäst vara att försöka med starkt sidoljus på en liten scen och med skådespelare utan smink, eller åtminstone med minium av det sistnämnda.

Under prøvene på «Frøken Julie»: Helge Jordal (Jean) og Kirsten Hofseth (Kristin).

Skulle vi så slippa den synliga orkestern med dess störande lampsken och mot publiken vända ansikten; finge vi parketten höjd så, att åskådarens öga träffade högre än skådespelarens knäveck; kunde vi få bort avant-scenerna «oxögonen» med deras flinande middags-ätare och supererskor, och därtill fullt mörker i salongen under representationen, samt först och sist en liten scen och en liten salong, så skulle kanske en ny dramatik uppkomma, och en teater åtminstone åter bli en anstalt för de bildades nöje.

Under väntan på denna teater får vi vel skriva på lager och förbereda den repertoaren som komma skall. Jag har gjort ett försök! Har det misslyckats, så är tid nog att göra om försöket!

«Frøken Julie» er Stein Winges siste oppsetning som fast ansatt regissør ved Trøndelag Teater og Tine Schwabs første gjesteoppgave her. Winge kommer tilbake som gjest i 1972 for TTs Hamlet-oppsetning. I neste sesong er begge knyttet til Nationaltheatret. Stein Winge avsluttet også forrige sesong på Teaterloftet, den gang med Albert Camus' «For lukkede dører», som måtte gis forlenget spilleperiode på grunn av publikumstilstrømningen. Høstens lattersuksess på hovedscenen, «Loppen i øret», var også signert Winge, det samme gjaldt pop-musicalen «Din egen vri» som først gikk på turné og siden kom til Trøndelag Teater der det for første gang i historien var diskotekdans hver kveld så lenge musicalen ble spilt. Men neste gang er det altså Shakespeare.

Forestillingens unge scenograf, Tine Schwab, har samarbeidet med Winge en gang før, ved hans gjesteoppgave av «Alice i underverdenen» på Nationaltheatrets Amfiscene. Av andre oppgaver Tine Schwab har hatt på dette teatret, må nevnes «Gerts have», «Mordernes natt» og «Toller». For Teaterskolen har hun gjort scenografien til «Mens vi venter på Godot» og «Hushjelpene».

STRINDBERG OG MUNCH I BERLIN.

August Strindberg
(1849—1912).

Mens Munch var i Berlin, malte han August Strindberg. Bildet viser tydelig at Munch skjønnte at Strindberg var en stor dikter. Strindberg var likevel misfornøyd da Munch hadde lagt inn en nokså merkelig ramme. Munch sa, han hadde ment å ramme inn Strindberg mellom mannlige og kvinnelige linjer. Et påfunn som blotter langt mer enn han egentlig visste både om seg selv og om Strindberg. Desuten hadde han skrevet Stindberg istedenfor Strindberg. Strindberg bruste opp. Han ville ikke ha noen kvinne i bildet av seg. Og hva mente Munch med å kalle ham Stindberg? Neste gang han satt for Munch tok han opp en skyter, la den på bordet og sa:

— Jeg fraber meg friheter.

Strindberg malte også. Uværs- og gråværsstemninger. Små livfulle bilder i svart, hvitt og grått. En aften sa han til meg (Munch):

— Jeg er Nordens største maler.

— Er du det, sa jeg, så er jeg Nordens største dikter. Skål!

Tenk han bare så på meg. Kanskje hadde han vært tidlig oppe. Kanskje hadde han skrevet hele natten.

(Rolf Stenersen: Edvard Munch. Nærbilde av et geni).

«Du går til kvinnene? Glem ikke pisen.»
Slik talte Zarathustra.

Zarathustra så ut over folket og undret seg. Så talte han og sa:
Mennesket er en line spent mellom dyret og —overmennesket: en line over en avgrunn.

En farlig overgang og en farlig bro: farlig er det å se seg tilbake, farlig å nøle, enda farligere å stå stille.

Det som er stort ved mennesket er at det er en bro og intet mål: det som er verdt å elske ved mennesket er at det er en overgang og en undergang.

Jeg elsker dem som ikke forstår å leve — uten å gå under — for de går over broen.

Jeg elsker de store foraktere, for de ærer livet og er selv en pil i brennende lengsel mot den annen bredd.

Jeg elsker dem som ikke søker en grunn hinsides stjernene for å bli et offerlam og gå til grunne: men ofrer seg for at jorden en gang skal bli overmenneskets.

Jeg elsker dem som lever for å erkjenne, og som erkjenner for at overmennesket en gang skal oppstå. Slik bereder de sin egen undergang.

Jeg elsker dem som arbeider og planlegger for å bygge huset ferdig til overmennesket, og forbereder jorden på overmenneskets komme: således vil han sin egen undergang.

Jeg elsker den som elsker sin dyd: for dyd er undergangsvilje og en pil som higer mot målet.

Jeg elsker den som ikke vil holde tilbake en dråpe av sin ånd, men helt vil leve i sin dyds ånd: således skrider han som en ånd over broen.

Jeg elsker den som gjør sin dyd til sin skjebne: slik vil han leve for sin dyds skyld — og gå til grunne.

Jeg elsker den som ikke vil ha for mange dyder. En dyd er mer dyd enn to, fordi den knytter mer sammen i en skjebneknote: således møter han hurtigere sin skjebne — og sin undergang.

Jeg elsker den som ødsler med sin sjel: for han gir alltid og sparer ikke seg selv.

Strindberg var i perioder sterkt opptatt av tanken om overmennesket, og Nietzsche blir av noen regnet som hans filosofiske læremester. Utdraget fra Zarathustra har selvfølgelig ingen direkte tilknytning til «Frøken Julie», men kan være et artig apropos.

Jeg elsker den hvis sjel er fylt til overmål, slik at den svømmer over og all ting er i ham: slik blir alle ting hans undergang.

Jeg elsker den som har en frigjort ånd og et fritt hjerte: for da bor hans ånd i hjertet — men hans hjerte driver ham mot undergangen.

Jeg elsker dem alle, de som er som tunge dråper som faller enkeltvis fra den mørke tordensky over menneskenes hoder: de forkynner lynnedslaget — og går til grunne som forkynnere.

Se, jeg er tordenkilens forkynner og en tung dråpe som faller ovenfra: men dette lyn heter overmennesket. . .

Slik talte Zarathustra.

VÅRENS CABARET-SUKSESS

Fräulein Schneider (Gerda Gilboe) danser.

Vårens musical-suksess spilles på hovedscenen til 10. juli. Dansk gjest er operettstjernen Gerda Gilboe. Teatrets egen Frode Rasmussen er Konferansier. Her er pressens dom:

Forestillingen er en fryd for øyet. Showinnslagene er på topp.

Arbeider-Avisa.

I Henny Mürers regi blir «Cabaret» en suggererende forestilling.

Adresseavisen.

Nå kan det neppe gjøres bedre!
Verdens Gang.

